

En livsmedelsstrategi för Sverige

Till miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet beslutade den 23 mars 2017 att ge bl.a. utbildningsutskottet tillfälle att senast den 2 maj 2017 yttra sig över proposition 2016/17:104 En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt de följdmotioner som har väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet redovisar i yttrandet vissa utgångspunkter för arbetet med livsmedelsstrategin inom utskottets beredningsområde liksom vissa synpunkter med anledning av fyra yrkanden i en följdmotion om mat som pedagogiskt verktyg i skolan, branschskolor, mobilitet mellan akademien och näringslivet samt studie- och yrkesvägledarna som länk mellan skolan och arbetslivet.

Utbildningsutskottet understryker att ett viktigt generellt mål för utbildningssystemet är att möta kompetensbehovet i samhället. Utskottet bedömer att de frågor som tas upp i yrkandena omfattas av vidtagna åtgärder och pågående insatser.

Utskottets överväganden

En livsmedelsstrategi för Sverige

Propositionen

I propositionen föreslås en strategi för en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja. Strategin ska ses som en plattform utifrån vilken politiken ska utformas fram till 2030. Det övergripande målet för strategin föreslås vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Strategin skapar även stabila och långsiktiga förutsättningar för att livsmedelskedjan ska kunna bidra till sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet och lägger grunden för en stärkt framtidstro hos både företag och anställda i livsmedelskedjan. En långsiktig strategi för livsmedelskedjan bidrar vidare till att Sverige ska fortsätta att ha en livsmedelsproduktion i landet av tillräcklig omfattning för att kunna bidra till jobb och tillväxt, till en attraktiv landsbygd och till samhällsnyttor inom hälso-, miljö- och klimatområdet. Till livsmedelskedjan räknas primärproduktionen, livsmedelsindustrin, livsmedelshandeln, restaurangnäringen, måltidsturismen och konsumenten.

Strategin är utformad kring ett övergripande mål för livsmedelspolitiken samt tre strategiska mål inom områden som bedöms vara särskilt viktiga för att nå det övergripande målet, samt för utvecklingen av livsmedelskedjan. De strategiska områdena är Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och innovation. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till övergripande mål och strategiska mål.

Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel. För att bidra till den övergripande målsättningen har regeringen identifierat följande frågor som särskilt viktiga inom detta strategiska område: förbättrad beställarroll och behov av samordning i livsmedelskedjan, behovsmotiverad forskning, innovation, spridning och kommersialisering av forskningsresultat, rådgivning och kompetensutveckling samt utbildning för livsmedelskedjan.

Regeringen bedömer att det finns behov av en ökad samordning inom kunskaps- och innovationssystemet för livsmedelskedjan och att livsmedelskedjans aktörer behöver ta aktivt ansvar för att formulera sina behov inom kunskaps- och innovationssystemet. Vidare bedömer regeringen att den

behovsmotiverade forskningen inom livsmedelskedjan är en viktig del av livsmedelsstrategin och att innovationssystemet bättre bör stödja livsmedelskedjans behov av spridning och kommersialisering av forskningsresultat och ny kunskap samt tillväxt hos nya kunskapsintensiva aktörer. Rådgivning och kompetensutveckling behöver enligt regeringen utvecklas i takt med behoven i företagen för att stärka företagens konkurrenskraft och bidra till en långsiktigt hållbar produktion.

Regeringen bedömer vidare att relevanta utbildningsanordnare även fortsättningsvis bör följa utvecklingen i livsmedelssektorn och eftersträva att möta de kompetensbehov som finns inom området. För att möta behoven i sektorn och bidra till livsmedelskedjans konkurrenskraft och hållbara utveckling anser regeringen att det behöver finnas attraktiva utbildningar på alla nivåer och att livsmedelskedjan måste förmå vara en attraktiv sektor att arbeta i. Att möta kompetensbehovet i samhället är ett viktigt generellt mål för utbildningssystemet. Regeringen vill betona vikten av att relevanta utbildningsanordnare på olika nivåer noga följer utvecklingen i livsmedelssektorn och strävar efter att möta de kompetensbehov som finns inom området.

Enligt regeringen är det viktigt att det görs en ändamålsenlig uppföljning och utvärdering av strategin. Det behöver därför finnas ett system med kontrollfunktioner och relevanta indikatorer som kan mäta måluppfyllelsen, menar regeringen. Regeringen avser att ge en myndighet i uppdrag att ta fram ett sådant system. Regeringen avser att regelbundet följa upp strategin fram till 2030. En årlig redovisning av resultaten ska göras i budgetpropositionen, och en fördjupad uppföljning ska regelbundet lämnas till riksdagen. Som en del i genomförandet av strategin kommer regeringen att ta fram en handlingsplan med åtgärder som kommer att uppdateras löpande. Riksdagen har också beslutat om medel för genomförandet av strategin.

Motionen

Enligt kommittémotion 2016/17:3618 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 63 bör mat i högre grad användas som pedagogiskt verktyg i skolan. Motionärerna anför att skolan har en viktig möjlighet att undervisa om livsmedel, nutrition och hälsa, och det kan inkluderas inte enbart i hemkunskapen utan användas som ett pedagogiskt verktyg även i ämnen som naturvetenskap, matematik och samhällskunskap. I yrkande 84 föreslås att branschskolor ska inrättas för att kunna tillgodose vissa smala branschers behov av kompetent arbetskraft. I yrkande 85 framförs att mobiliteten mellan akademien och näringslivet bör underlättas. Motionärerna framhåller att man i USA under de senaste 40 åren har analyserat de 100 viktigaste innovationerna varje år. Akademien står för endast 6 procent av de viktigaste innovationerna. I stället är små forskningsintensiva företag samt enskilda uppfinnare och företagare en allt viktigare källa till innovationer. Det bör därför vara lättare och mer förtjänstfullt att gå från forskningsvärlden till näringslivet och vice

versa. Vidare föreslås att studie- och yrkesvägledarna i högre grad ska användas som länk mellan skolan och arbetslivet (yrkande 86). Motionärerna anser att studie- och yrkesvägledarna inte bara ska hjälpa elever att välja språk och gymnasieskola utan vara integrerade i hela skolans verksamhet.

Utskottets ställningstagande

Inledande kommentarer

Utskottet välkomnar livsmedelsstrategin och delar regeringens bedömning att särskilt viktiga frågor inom det strategiska området Kunskap och innovation är en förbättrad beställarroll och ett behov av samordning i livsmedelskedjan, behovsmotiverad forskning, innovation, spridning och kommersialisering av forskningsresultat, rådgivning och kompetensutveckling samt utbildning för livsmedelskedjan. Utskottet vill särskilt framhålla att ett viktigt generellt mål för utbildningssystemet är att möta kompetensbehovet i samhället.

Utskottet ser vidare positivt på att regeringen avser att följa upp strategin fram till 2030, att en årlig redovisning av resultaten ska göras i budgetpropositionen och att en fördjupad uppföljning regelbundet ska lämnas till riksdagen. Som en del i genomförandet av strategin kommer en handlingsplan med åtgärder att tas fram som kommer att uppdateras löpande.

Mat som pedagogiskt verktyg i skolan

På Livsmedelsverket finns sedan 2011 ett nationellt kompetenscentrum för måltider i vård, skola och omsorg. Kompetenscentret utvecklar råd och stödmaterial, samverkar med andra nationella myndigheter och organisationer på måltidsområdet m.m. Livsmedelsverkets skrift Bra mat i skolan, som reviderades i april 2013, innehåller en beskrivning av måltidens kvalitet ur ett helhetsperspektiv samt förtydliganden om hur skolan kan bedöma och dokumentera näringsriktig skolmat. Skriften riktar sig till kommunerna och de enskilda skolorna som stöd i det viktiga folkhälsoarbetet för att främja bra matvanor hos eleverna i skolan. I november 2013 lanserade dessutom Livsmedelsverket och Skolverket ett gemensamt inspirationsmaterial för att ge skolledare och pedagoger verktyg för att utveckla skolmåltiden till en resurs på skolan (skriften Skolmåltiden – en viktig del av en bra skola). Inspirationsmaterialet innehåller bl.a. information om hur skolmåltiden kan bidra till skolans uppdrag som det anges i skollagen och läroplanerna samt en genomgång av hur skolmåltiden är kopplad till kursplanerna. I november 2014 presenterade Livsmedelsverket även satsningen Hej skolmat! som syftar till att göra det lättare för skolan att ta till vara skolmåltiden i undervisningen. Satsningen innefattar ett kostnadsfritt läromedel med pedagogiska övningar med skolmåltiden som grund.

Regeringen gav i maj 2016 Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket i uppdrag att ta fram underlag till insatser för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet (S2016/03245/FS, delvis). Inom ramen för

uppdraget ska myndigheterna analysera och lämna förslag på hur aktörer på nationell, regional och lokal nivå kan medverka i ett långsiktigt arbete för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2017.

Webbplatsen Skolmatsverige erbjuder skolor och kommuner ett webbaserat verktyg för att utvärdera, utveckla och dokumentera kvaliteten på sin måltidsverksamhet. Sedan mars 2012 är verktyget tillgängligt för alla landets grundskolor utan kostnad. Skolmatsverige har utvecklats av forskare vid Karolinska Institutet och Stockholms läns landsting (SLL) i samarbete med bl.a. Sveriges Kommuner och Landsting, Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket. Webbplatsen drivs numera av Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin vid SLL.

Utskottet hänvisar till vidtagna åtgärder med anledning av motion 2016/17:3618 (C) yrkande 63.

Branschskolor

Regeringen föreslog den 23 mars 2017 en försöksverksamhet med branschskolor, se proposition 2016/17:161. Branschskolorna ska ge ökade möjligheter till yrkesutbildning i hela landet. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2017 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2018. Försöksverksamheten föreslås pågå under fem år. Propositionen bereds av utbildningsutskottet, och justering av det aktuella betänkandet är planerad till den 8 juni 2017. Utskottet hänvisar till denna beredning med anledning av motion 2016/17:3618 (C) yrkande 84.

Mobilitet mellan akademin och näringslivet

Utbildningsutskottet har i betänkande 2016/17:UbU12 Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (s. 32–38) behandlat bl.a. yrkanden om mobilitet mellan akademin och näringslivet. I sitt ställningstagande betonade utskottet lärosätenas stora ansvar för att främja mobilitet vid rekrytering och meritering. Utskottet välkomnade en mer nationellt enhetlig reglering av meriteringsanställningen och delade regeringens uppfattning att en sådan förändring kan ge mobilitetsvinster. Utskottet såg också positivt på regeringens avsikt att regelbundet följa upp mobiliteten i högskolan (s. 38). Utskottet hänvisar till denna bedömning med anledning av motion 2016/17:3618 (C) yrkande 85.

Studie- och yrkesvägledarna som länk mellan skola och arbetsliv

Av budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg. omr. 16 s. 100) framgår att regeringen beräknade totalt 36 miljoner kronor för perioden 2013–2016 (varav 10 miljoner kronor för 2015) för fortbildning av främst studie- och yrkesvägledare. Skolverket genomförde fortbildningsinsatser som inriktades mot att utveckla studie- och yrkesvägledningen med särskilt fokus på ökade

kunskaper om arbetsmarknaden. Fortbildningen gällde främst studie- och yrkesvägledningen inom grundskolan men kunde också omfatta vägledning inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Skolverket upphandlade fem olika högskolekurser för studie- och yrkesvägledare, skolledare och lärare. Vidare utarbetades ett stödmaterial för lärare i grundskolan. Materialet syftar till att stödja och stimulera arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och utgår från kursplanernas centrala innehåll. Skolverket tog tillsammans med Arbetsförmedlingen fram ett utbildningspaket för lärare och studie- och yrkesvägledare för att stärka arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i alla ämnen under elevernas hela skolgång. Utbildningspaketet genomfördes i stor utsträckning i samarbete med de regionala kompetensplattformarna för att uppnå en regional förankring och geografisk spridning.

Skolverket fick enligt regleringsbrevet för budgetåret 2016 i uppdrag att även fortsättningsvis genomföra fortbildningsinsatser för främst studie- och yrkesvägledare för att förbättra kvaliteten inom vägledningen. Uppdraget ska delredovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) årligen senast den 15 mars och slutredovisas den 15 mars 2019.

Yrkesprogramsutredningen (SOU 2015:97) föreslog bl.a. att en ny utredning skulle få i uppdrag att presentera förslag för att utveckla studie- och yrkesvägledningen i grundskolan. Yrkesprogramsutredningen konstaterade att kunskapsområdet skola–arbetsliv i viss utsträckning finns beskrivet i läroplanen och i vissa kursplaner för grundskolan. Utredningens slutsats var dock att dagens reglering är alltför splittrad och otydlig och föreslog därför att den nya utredningen borde få i uppdrag att undersöka om ett nytt ämne, arbetslivskunskap, ska införas i grundskolan. Yrkesprogramsutredningen bereds inom Regeringskansliet.

För att stimulera elevhälsans och studie- och yrkesvägledningens arbete föreslog Gymnasieutredningen (SOU 2016:77) i oktober 2016 bl.a. att en främjande insats för samverkan mellan elevhälsa, studie- och yrkesvägledning samt lärare ska genomföras. Främjandeinsatsen föreslogs omfatta spridandet av goda exempel på samverkan och forskning. De främjande insatserna ska rikta sig till verksamma inom vägledning, elevhälsa, lärare, rektorer och huvudmän. Utredningen föreslog att insatser skulle genomföras antingen genom ett särskilt regeringsuppdrag till Skolverket eller i form av en delegation inom kommittéväsendet. Gymnasieutredningens remisstid löpte ut den 1 mars 2017, och utredningen bereds inom Regeringskansliet.

I december 2016 lämnade utredningen Att vända frånvaro till närvaro – en utredning om problematisk elevfrånvaro sitt slutbetänkande (SOU 2016:94). I fråga om studie- och yrkesvägledning bedömde utredningen att god vägledning kan bidra till att stärka motivationen hos elever för att nå kunskapsmålen och kan visa på betydelsen av närvaro. Utredningen ansåg att bristen på tillgång till studie- och yrkesvägledningskompetens är oroväckande och bedömde i likhet med Yrkesprogramsutredningen att en särskild utredare

borde tillsättas med uppdrag att föreslå åtgärder för att öka elevernas tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför framtida studie- och yrkesval kan tillgodoses.

Enligt uppgift från Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) bereds för närvarande direktiv till en utredning om studie- och yrkesvägledning.

Utbildningsutskottet beslutade den 4 april 2017 att inom ramen för sitt uppföljningsarbete genomföra en studie om studie- och yrkesvägledning.

Utskottet hänvisar till vidtagna åtgärder och pågående arbete med anledning av motion 2016/17:3618 (C) yrkande 86.

Stockholm den 2 maj 2017

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Elisabet Knutsson (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Daniel Riazat (V), Roza Güclü Hedin (S), Lena Emilsson (S), Maria Stockhaus (M), Ida Drougge (M), Crister Spets (SD), Fredrik Christensson (C) och Magnus Oscarsson (KD).

Särskilt yttrande

En livsmedelsstrategi för Sverige (M)

Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M), Maria Stockhaus (M) och Ida Drougge (M) anför:

Vi ser ett stort behov av att öka kunskapen om hur vi kan få en säkrare livsmedels- och vattenförsörjning. Vi har därför föreslagit att det ska inrättas ett nytt nationellt forskningsprogram som tar sikte på bl.a. dessa frågor (se mot. 2016/17:3568). Vi har benämnt programmet En höjd beredskap i en orolig tid.

I händelse av kris måste Sverige kunna försörja sin egen befolkning med livsmedel. För att klara framtida utmaningar måste världen därför bl.a. satsa på mer växtförädling. Då kan genteknik och genredigering vara viktiga redskap. Säkra livsmedel innebär också att vi måste kunna lösa problemet med kemikalier som förekommer i naturen. Vi menar att det krävs såväl förebyggande insatser för att kemikalier inte ska komma ut i vattnet som rening av vatten där skadliga ämnen har kommit ut. Vi anser att det därför krävs mer forskning och utveckling på området. Det är exempel på satsningar som skulle förstärkas genom forskningsprogrammet En höjd beredskap i en orolig tid.